Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (neljas koda)

12. november 2015*

Eelotsusetaotlus — Põllumajandus — Määrus (EÜ) nr 73/2009 — Artikli 7 lõige 1, artikli 10 lõige 1, artikkel 121 ja artikli 132 lõige 2 — Selle määruse rakendusaktid — Kehtivus EL toimimise lepingu, 2003. aasta ühinemisakti ning diskrimineerimiskeelu, õiguskindluse, õiguspärase ootuse kaitse ja hea halduse põhimõtete seisukohalt — Põllumajandustootjale makstavate otsetoetuste ümbersuunamine — Toetussummade vähendamine — Kohaldatud otsetoetuste tase 30. aprilli 2004. aasta koosseisuga Euroopa Ühenduse liikmesriikides ja Euroopa Ühendusega 1. mail 2004 ühinenud liikmesriikides — Põhjenduse avaldamata jätmine

Kohtuasjas C-103/14,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Vilniaus apygardos administracinis teismas'e (Vilniuse piirkondlik halduskohus, Leedu) 10. veebruari 2014. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 4. märtsil 2014, menetluses

Bronius Jakutis,

Kretingalės kooperatinė ŽŪB

versus

Nacionalinė mokėjimo agentūra prie Žemės ūkio ministerijos,

Lietuvos valstybė,

menetluses osalesid:

Lietuvos Respublikos Vyriausybė,

Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija,

EUROOPA KOHUS (neljas koda),

koosseisus: kolmanda koja president L. Bay Larsen neljanda koja presidendi ülesannetes, kohtunikud J. Malenovský, M. Safjan (ettekandja) A. Prechal ja K. Jürimäe,

kohtujurist: N. Wahl,

kohtusekretär: ametnik M. Aleksejev,

arvestades kirjalikus menetluses ja 25. veebruari 2015. aasta kohtuistungil esitatut,

* Kohtumenetluse keel: leedu.

arvestades seisukohti, mille esitasid:

— B. Jakutis ja Kretingalės kooperatinė ŽŪB, esindajad E. Pranauskas ja J. Sviderskis ning *advokatas* I. Vėgėlė,

— Leedu valitsus, esindajad: D. Kriaučiūnas, K. Anužis, R. Makelis, A. Karbauskas ja K. Vainienė,

— Poola valitsus, esindaja: B. Majczyna,

— Euroopa Liidu Nõukogu, esindajad: E. Karlsson ja J. Vaičiukaitė,

— Euroopa Komisjon, esindajad: H. Kranenborg ja A. Steiblytė,

olles 4. juuni 2015. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

1 Eelotsusetaotlus käsitleb ELTL artikli 39, akti Tšehhi Vabariigi, Eesti Vabariigi, Küprose Vabariigi, Läti Vabariigi, Leedu Vabariigi, Ungari Vabariigi, Malta Vabariigi, Poola Vabariigi, Sloveenia Vabariigi ja Slovaki Vabariigi ühinemistingimuste ja Euroopa Liidu aluslepingutesse tehtavate muudatuste kohta (ELT 2003, L 236, lk 33) (edaspidi „2003. aasta ühinemisakt") II lisa 6. peatüki A–jao punkti 27 alapunkti b ja nõukogu 19. jaanuari 2009. aasta määruse (EÜ) nr 73/2009, millega kehtestatakse ühise põllumajanduspoliitika raames põllumajandustootjate suhtes kohaldatavate otsetoetuskavade ühiseeskirjad ja teatavad toetuskavad põllumajandustootjate jaoks, muudetakse määruseid (EÜ) nr 1290/2005, (EÜ) nr 247/2006, (EÜ) nr 378/2007 ning tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1782/2003 (ELT L 30, lk 16, parandus ELT 2010, L 43, lk 7) artikli 7 lõike 1, artikli 10 lõike 1, artikli 121 ja artikli 132 lõike 2 tõlgendamist ning määruse nr 73/2009, mille parandus on avaldatud Euroopa Liidu Teatajas 18. veebruaril 2010, artikli 10 lõike 1 ja artikli 132 lõike 2, komisjoni 2. juuli 2012. aasta rakendusotsuse C(2012) 4391 (final), millega kiideti heaks täiendavate riiklike otsetoetuste andmine Leedus 2012. aastal, ja komisjoni 20. oktoobri 2011. aasta töödokumendi DS2011/14/REV2 kehtivust.

2 Eelotsusetaotlus on esitatud kohtuvaidluses ühelt poolt B. Jakutise ja Kretingalės kooperatinė ŽŪB (Kretingalė põllumajandusühistu) ning teiselt poolt Nacionalinė mokėjimo agentūra prie Žemės ūkio ministerijos'e (Leedu põllumajandusministeeriumi valitsemisalas olev riiklik toetuste maksmise asutus, edaspidi „agentuur") ning Lietuvos valstybė (Leedu riik) vahel Euroopa Liidu otsetoetuste ümbersuunamise ning täiendavate riiklike otsetoetuste vähendamise üle 2012. aastal põhikohtuasja hagejate puhul, kes nõuavad neil saamata jäänud tulu hüvitamist.

Õiguslik raamistik

2003. aasta ühinemisakt

3 2003. aasta ühinemisakti artikkel 9 sätestab:

„Käesoleva akti sätetel, mille eesmärgiks või tagajärjeks on institutsioonide poolt vastu võetud aktide kehtetuks tunnistamine või muutmine muul viisil kui üleminekumeetmena, on samasugune õigusjõud nagu nendel sätetel, mida nendega kehtetuks tunnistatakse või muudetakse, ning nende suhtes kehtivad samasugused eeskirjad."

4 Selle akti artikkel 23 näeb ette:

„Nõukogu võib ühehäälselt ja komisjoni ettepaneku põhjal võtta pärast Euroopa Parlamendiga konsulteerimist vastu käesoleva akti ühist põllumajanduspoliitikat [(ÜPP)] käsitlevate sätete kohandusi, mis võivad ühenduse eeskirjade muutmise tõttu vajalikuks osutuda. Selliseid kohandusi võib teha enne ühinemiskuupäeva."

5 Kõnesoleva akti artikkel 57 on sõnastatud järgnevalt:

„1. Kui institutsioonide ühinemiseelseid akte on ühinemise tõttu vaja kohandada ja neid vajalikke kohandusi ei ole käesoleva aktiga ega selle lisadega ette nähtud, tehakse kohandused lõikes 2 sätestatud korras. Kõnealused kohandused jõustuvad alates ühinemisest.

2. Vajalikud tekstid koostab nõukogu kvalifitseeritud häälteenamusega ja komisjoni ettepaneku põhjal või komisjon, vastavalt sellele, kumb nendest institutsioonidest on vastu võtnud esialgse akti."

Määrus (EÜ) nr 1259/1999

6 Nõukogu 17. mai 1999. aasta määrust (EÜ) nr 1259/1999, millega kehtestatakse ühise põllumajanduspoliitika raames kohaldatavate otsetoetuskavade ühised eeskirjad (EÜT L 160, lk 113; ELT eriväljaanne 3/25, lk 424), kohaldatakse artikli 1 järgi ÜPP kohaste toetuskavade alusel põllumajandustootjatele makstud otsetoetuste suhtes, mida rahastab täielikult või osaliselt Euroopa Põllumajanduse Arendus- ja Tagatisfondi (EAGGF) tagatisrahastu, välja arvatud nõukogu 17. mai 1999. aasta määruses (EÜ) nr 1257/1999 Euroopa Põllumajanduse Arendus- ja Tagatisfondi (EAGGF) toetuse kohta maaelu arendamiseks ning teatavate määruste muutmise ja kehtetuks tunnistamise kohta (EÜT L 160, lk 80; ELT eriväljaanne 3/25, lk 391) sätestatud toetused.

7 2003. aasta ühinemisakti II lisa 6. peatüki A-jao punkti 27 alapunktiga b lisati määrusesse nr 1259/1999 artiklid 1a–1c, mis käsitlevad toetuskavasid uutes liikmesriikides.

8 Määruse nr 1259/1999 artikkel 1a kehtestas uutes liikmesriikides järk-järgult sisseseatava otsetoetuste korra. See artikkel sätestas:

„Toetuskavade sisseseadmine uutes liikmesriikides

Tšehhi Vabariigis, Eestis, Küprosel, Lätis, Leedus, Ungaris, Maltal, Poolas, Sloveenias ja Slovakkias (edaspidi «uus liikmesriik» või «uued liikmesriigid») seatakse artiklis 1 osutatud toetuskavade alusel antavad otsetoetused sisse järgmise kava kohaselt, kus juurdekasv on väljendatud protsendina 30. aprilli 2004. aasta koosseisuga ühenduses sel ajal kohaldatud kõnealuste toetuste tasemest:

— 2004. aastal 25%

— 2005. aastal 30%

— 2006. aastal 35%

— 2007. aastal 40%

— 2008. aastal 50%

— 2009. aastal 60%

— 2010. aastal 70%

— 2011. aastal 80%

— 2012. aastal 90%

— 2013. aastast 100%.”

9 Määruse nr 1259/1999 artikkel 1b nägi ette ühtse pindalatoetuse kava, mida uued liikmesriigid võivad otsustada kohaldada selle määruse artiklis 1 ette nähtud toetuskavade alusel makstavate otsetoetuste asemel.

10 Määruse nr 1259/1999 artikkel 1c andis uutele liikmesriikidele võimaluse maksta täiendavaid riiklikke otsetoetusi. Selle artikli lõige 1 sätestas:

„Käesolevas artiklis tähendab mõiste „ühise põllumajanduspoliitika laadne riiklik kava” iga enne uute liikmesriikide ühinemise kuupäeva kohaldatavat riiklike otsetoetuste kava, mille alusel maksti põllumajandustootjatele toetust seoses toodanguga, mida hõlmab üks I lisas loetletud [liidu] otsetoetuskavadest.”

11 Selle artikli lõike 2 viimane lõik oli järgmine:

„Otsetoetuste kogumäär, mida võidakse ühinemise järel uutes liikmesriikides põllumajandustootjale anda asjaomase EL kava alusel, koos kõigi täiendavate siseriiklike otsetoetustega, ei tohi ületada seda otsetoetuste määra, mida põllumajandustootja võib 30. aprilli 2004. aasta koosseisuga ühenduses sel ajal liikmesriikidele kohaldatava vastava kava alusel saada.”

12 Määruse nr 1259/1999 artikli 1c lõiked 4, 5 ja 8 olid sõnastatud järgmiselt:

„4. Kui uus liikmesriik otsustab kohaldada ühtse pindalatoetuse kava, võib ta lõigetes 5 ja 8 sätestatud tingimustel anda täiendavat siseriiklikku otsetoetust.

5. Sektori kohta antava täiendava riikliku toetuse kogusumma sel aastal, kui kohaldatakse ühtse pindalatoetuse kava, on piiratud selle sektori jaoks ette nähtud eriomase toetussummaga. Toetussumma on võrdne järgmiste näitajate vahega:

— sektori kohta antav kogutoetus, mis tuleneb lõike 2 esimese või teise taande kohaldamisest, ja

— asjaomases uues liikmesriigis ühtse pindalatoetuse kava alusel vastavas sektoris asjaomasel aastal saada olev otsetoetuste kogusumma.

[…]

8. Täiendavat siseriiklikku toetust või abi ei anta põllumajanduslikule tegevusele, mis on hõlmatud sellise ühise turukorraldusega, mis ei saa otsetoetust artiklis 1 osutatud toetuskava alusel.”

Määrus (EÜ) nr 1782/2003

13 Nõukogu 29. septembri 2003. aasta määruse (EÜ) nr 1782/2003, millega kehtestatakse ühise põllumajanduspoliitika raames kohaldatavate otsetoetuskavade ühiseeskirjad ja teatavad toetuskavad põllumajandustootjate jaoks ning millega muudetakse määrusi (EMÜ) nr 2019/93, (EÜ) nr 1452/2001,

(EÜ) nr 1453/2001, (EÜ) nr 1454/2001, (EÜ) nr1868/94, (EÜ) nr 1251/1999, (EÜ) nr 1254/1999, (EÜ) nr 1673/2000, (EMÜ) nr 2358/71 ja (EÜ) nr 2529/2001 (EÜT L 270, lk 1), artikkel 10 „Toetuste ümbersuunamine" sätestas:

„1. Kõiki otsetoetuste summasid, mis makstakse põllumajandustootjale konkreetsel aastal konkreetses liikmesriigis, vähendatakse kuni 2012. aastani igal aastal järgmise protsendimäära võrra:

— 2005: 3%,

— 2006: 4%,

— 2007: 5%,

— 2008: 5%,

— 2009: 5%,

— 2010: 5%,

— 2010: 5%,

— 2012: 5%.

[…]"

14 Nõukogu 22. märtsi 2004. aasta otsusega 2004/281/EÜ, millega pärast ühise põllumajanduspoliitika reformi kohandatakse akti Tšehhi Vabariigi, Eesti Vabariigi, Küprose Vabariigi, Läti Vabariigi, Leedu Vabariigi, Ungari Vabariigi, Malta Vabariigi, Poola Vabariigi, Sloveenia Vabariigi ja Slovaki Vabariigi ühinemistingimuste ja Euroopa Liidu aluslepingutesse tehtavate muudatuste kohta (ELT L 93, lk 1) eelkõige lisati määrusesse nr 1782/2003 artiklid 143a–143c.

15 Määruse nr 1782/2003 artikkel 143a näeb otsetoetuste järk-järguliseks sisseseadmiseks ette sama ajakava mis määruse nr 1259/1999 artikkel 1a, ning määruse nr 1782/2003 artikli 143c näeb ette ühtse pindalatoetuse kava puudutavad eeskirjad.

16 Sarnaselt määruse nr 1259/1999 artikliga 1 võimaldab määruse nr 1782/2003 artikkel 143c uutel liikmesriikidel maksta ühtset pindalatoetust ja näeb lõike 2 neljandas lõigus ette, et otsetoetuste kogumäär, mida võidakse ühinemise järel uutes liikmesriikides põllumajandustootjale anda asjaomaste otsetoetuste raames, koos kõigi täiendavate siseriiklike otsetoetustega ei tohi ületada seda otsetoetuste määra, mida põllumajandustootja võib 30. aprilli 2004. aasta koosseisuga ühenduses sel ajal liikmesriikidele kohaldatavate otsetoetuste raames saada.

17 Nõukogu 22. märtsi 2004. aasta määrusega (EÜ) nr 583/2004, millega muudetakse määrust (EÜ) nr 1782/2003, määrust (EÜ) nr 1786/2003 kuivsöödaturu ühise korralduse kohta ja määrust (EÜ) nr 1257/1999 seoses Eesti, Küprose, Leedu, Läti, Malta, Poola, Slovakkia, Sloveenia, Tšehhi Vabariigi ja Ungari ühinemisega Euroopa Liiduga (ELT L 91 lk 1), eelkõige lisati määrusesse nr 1782/2003 artikkel 12a.

18 Määruse nr 1782/2003 artikli 12a lõige 1 nägi ette:

„Artikleid 10 ja 12 ei kohaldata uute liikmesriikide suhtes kuni selle kalendriaasta alguseni, millel uutele liikmesriikidele kohaldatav otsetoetuste tase on sel hetkel vähemalt võrdne 30. aprillil 2004 ühendusse kuulunud riikides kehtivaga."

Määrus nr 73/2009

19 Määruse nr 73/2009 põhjendus 17 on järgmine:

„Toetuste ümbersuunamine ei tohiks uute liikmesriikide põllumajandustootjale makstavaid netosummasid vähendada allapoole summadest, mis makstakse võrdväärsetele põllumajandustootjatele nendes liikmesriikides, kes ei ole uued liikmesriigid. Seega, kui toetuste ümbersuunamist hakatakse kohaldama uute liikmesriikide põllumajandustootjate suhtes, peaks vähendamise määr seetõttu piirduma erinevusega järkjärgulise kohaldamise kava kohase taseme ja nende liikmesriikide, kes ei ole uued liikmesriigid, ümbersuunamise kohaldamise järgse taseme vahel. Lisaks tuleks toetuste ümbersuunamist võtta arvesse täiendavate riiklike otsetoetuste maksmisel nendele uute liikmesriikide põllumajandustootjatele, kelle suhtes kohaldatakse toetuste ümbersuunamist."

20 Vastavalt nimetatud määruse artikli 2 lõikele d on mõiste „otsetoetus" tähendus „I lisas loetletud toetuskavade alusel otse põllumajandustootjatele makstav toetus".

21 Selle sama määruse artikkel 7 „Toetuste ümbersuunamine" sätestab:

„1. Kõiki asjaomasel kalendriaastal põllumajandustootjale makstavaid otsetoetuste summasid, mis ületavad 5000 eurot, vähendatakse kuni 2012. aastani igal aastal järgmise protsendimäära võrra:

a) 2009: 7%;

b) 2010: 8%;

c) 2011: 9%;

d) 2012: 10%.

2. Lõikes 1 sätestatud vähendusi suurendatakse nelja protsendipunkti võrra summade puhul, mis ületavad 300 000 eurot.

[…]"

22 Määruse nr 73/2009 artikkel 10 „Erieeskirjad toetuste ümbersuunamiseks uutes liikmesriikides" näeb ette:

„1. Artiklit 7 kohaldatakse asjaomasel kalendriaastal uute liikmesriikide põllumajandustootjate suhtes üksnes siis, kui asjaomasele liikmesriigile artikli 121 kohaselt asjaomasel kalendriaastal antavate otsetoetuste tase on vähemalt võrdne muudes kui uutes liikmesriikides sel ajal kohaldatava tasemega, võttes arvesse artikli 7 lõike 1 alusel kohaldatavaid vähendusi.

2. Kui uute liikmesriikide põllumajandustootjate suhtes kohaldatakse artiklit 7, on artikli 7 lõike 1 alusel kohaldatav protsendimäär piiratud kõnealuse liikmesriigi artikli 121 kohase otsetoetuste taseme ja muude kui uute liikmesriikide taseme vahelise erinevusega, võttes arvesse artikli 7 lõike 1 alusel kohaldatavaid vähendusi.

[…]"

23 Määruse artikkel 121 sätestab:

„Uutes liikmesriikides […] võetakse otsetoetused kasutusele järgmise ajakava kohaselt, kus juurdekasv on väljendatud protsendina vanades liikmesriikides sel ajal kohaldatud kõnealuste toetuste tasemest:

— 60% aastal 2009,

— 70% aastal 2010,

— 80% aastal 2011,

— 90% aastal 2012,

— 100% alates aastast 2013.

[…]”

24 Selle sama määruse artikli 132 lõike 2 kohaselt:

„Kui komisjon annab selleks loa, on uutel liikmesriikidel […] võimalik täiendada:

a) kõiki otsetoetusi kuni 30 protsendipunkti üle artiklis 121 asjaomase aasta jaoks kindlaksmääratud taseme. […] Uued liikmesriigid võivad siiski määruse (EÜ) nr 1782/2003 IV jaotise 7. peatükis osutatud otsetoetuste puhul täiendada otsetoetusi kuni 100%. [...]

või

b) i) otsetoetusi, välja arvatud ühtsesse otsemaksete kavasse kuuluvad toetused, kuni otsetoetuste kogutasemeni, mida põllumajandustootjal oleks iga üksiku toote puhul õigus uues liikmesriigis 2003. kalendriaastal saada ühise põllumajanduspoliitika laadse riikliku kava alusel, suurendades seda kümne protsendipunkti võrra. Leedu jaoks võetakse võrdlusaastaks 2002. kalendriaasta. [...];

ii) ühtse otsemaksete kava kohaseid otsetoetusi; täiendava riikliku otsetoetuse kogusumma, mida uus liikmesriik võib vastava aasta kohta maksta, on piiratud eriomase toetussummaga. Toetussumma on võrdne järgmiste näitajate vahega:

— asjaomases uues liikmesriigis 2003. kalendriaastal või Leedu puhul 2002. kalendriaastal saada olev ühise põllumajanduspoliitika laadsete riiklike otsetoetuste kogusumma, suurendades seda iga kord 10 protsendipunkti võrra. […] ja

— VIII lisas loetletud uute liikmesriikide riiklik ülemmäär, mida on vajaduse korral kohandatud vastavalt artikli 51 lõikele 2.

Käesoleva alapunkti esimeses taandes osutatud kogusumma arvutamisel tuleb selle sisse arvestada riiklikud otsetoetused või nende osad, mis vastavad ühenduse otsetoetustele või nende osadele, mida võeti arvesse uute liikmesriikide kehtiva ülemmäära arvutamisel vastavalt artiklile 40 ja artikli 51 lõikele 2.

Iga asjaomase otsetoetuse puhul võib uus liikmesriik valida kohaldamiseks kas esimese lõigu punkti a või b.

[…]”

25 Määruse nr 73/2009 artikli 132 lõike 2 viimane lõik oli algselt sõnastatud nii:

„Otsetoetuste kogumäär, mida võidakse ühinemise järel uutes liikmesriikides põllumajandustootjale maksta asjaomase otsetoetuse raames, koos kõigi täiendavate riiklike otsetoetustega ei tohi ületada seda otsetoetuste määra, mida põllumajandustootja võib sel ajal liikmesriikide suhtes kohaldatavate otsetoetuste raames saada vanades liikmesriikides alates 2012. aastast, võttes arvesse artikli 7 kohaldamist koostoimes artikliga 10.”

26 Seda sätet korrigeeriti kõigis ametlikes keeleversioonides parandusega, mis avaldati 18. veebruari 2010. aasta Euroopa Liidu Teatajas ja mis oli järgmine:

„Otsetoetuste kogumäär, mida võidakse ühinemise järel uutes liikmesriikides põllumajandustootjale maksta asjaomase otsetoetuse raames, koos kõigi täiendavate riiklike otsetoetustega ei tohi ületada seda otsetoetuste määra, mida põllumajandustootja võib sel ajal liikmesriikide suhtes kohaldatavate otsetoetuste raames saada vanades liikmesriikides, võttes alates 2012. aastast arvesse artikli 7 kohaldamist koostoimes artikliga 10.”

27 Määruse nr 73/2009 artikli 132 lõiked 4–8 näevad ette:

„4. Kui uus liikmesriik otsustab kohaldada ühtse pindalatoetuse kava, võib ta lõigetes 5 ja 8 sätestatud tingimustel maksta täiendavat riiklikku otsetoetust.

5. Täiendava riikliku toetuse kogusumma on sel aastal, kui kohaldatakse ühtse pindalatoetuse kava, piiratud selle sektori või allsektori jaoks ette nähtud eriomase toetussummaga, tingimusel et kõnealuse sektori või allsektori toetussumma on seotud järgmiste toetustega:

a) ühtse otsemaksete kavaga seotud otsetoetused ja/või

b) 2009. aasta puhul üks või mitu otsetoetust, mis on ühtsest otsemaksete kavast välja jäetud või mida võib sellest välja jätta vastavalt määruse (EÜ) nr 1782/2003 artikli 70 lõikele 2 või mida võib osaliselt rakendada vastavalt kõnealuse määruse artikli 64 lõikele 2;

c) alates 2010. aastast üks või mitu otsetoetust, mida võib osaliselt rakendada, või eritoetus vastavalt käesoleva määruse artikli 51 lõikele 2 ja artiklile 68.

Toetussumma on võrdne järgmiste näitajate vahega:

a) sektori või allsektori kohta antav kogutoetus, mis tuleneb lõike 2 teise lõigu punktide a või b kohaldamisest ja

b) asjaomases uues liikmesriigis ühtse pindalatoetuse kava alusel vastavas sektoris või allsektoris asjaomasel aastal saada olev otsetoetuste kogusumma.

6. Uus liikmesriik võib objektiivsete kriteeriumide alusel ja pärast komisjonilt loa saamist kindlaks määrata makstava täiendava riikliku toetuse summad.

7. Komisjoni loas:

a) täpsustatakse asjaomase [ÜPP] laadse riikliku otsetoetuse kava, kui kohaldatakse lõike 2 esimese lõigu punkti b;

b) määratakse kindlaks, millise tasemeni täiendavat riiklikku toetust makstakse, täiendava riikliku toetuse määr ja kui see on asjakohane, toetuse maksmise tingimused;

c) märgitakse ära kohanduste tegemise võimalus, kui ühise põllumajanduspoliitika areng selle vajalikuks muudab.

8. Täiendavat riiklikku toetust ega abi ei maksta sellise põllumajandusliku tegevuse korral, mille puhul ei ole vanades liikmesriikides otsetoetusi ette nähtud."

28 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. juuli 2012. aasta määrusega (EL) nr 671/2012, millega muudetakse nõukogu määrust (EÜ) nr 73/2009 seoses põllumajandustootjatele 2013. aastal makstavate otsetoetuste kohaldamisega (ELT L 204, lk 11), eelkõige lisati viimati nimetatud määrusesse artikkel 133a „Riiklik üleminekutoetus", mille kohaselt:

„1. Ühtse pindalatoetuse kava kohaldavad uued liikmesriigid […] võivad maksta 2013. aastal riiklikku üleminekutoetust.

Sellist toetust võib maksta lõike 5 kohaselt antava komisjoni loa alusel, välja arvatud Küprose puhul.

2. Riiklikku üleminekutoetust võib maksta nende sektorite põllumajandustootjatele, mille puhul on artiklite 132 ja 133 kohaselt antud luba maksta 2012. aastal täiendavaid riiklikke otsetoetusi ja Küprose puhul riigiabi.

3. Toetuse maksmise tingimused on samad, mis kehtivad artiklite 132 ja 133 kohaselt toetuste maksmisele 2012. aastal.

[…]"

Määrus (EL) nr 1307/2013

29 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. detsembri 2013. aasta määruse nr 1307/2013, millega kehtestatakse ühise põllumajanduspoliitika raames toetuskavade alusel põllumajandustootjatele makstavate otsetoetuste eeskirjad ning tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrused (EÜ) nr 637/2008 ja (EÜ) nr 73/2009 (ELT L 347 lk 608), artikli 37 lõige 3 näeb ette:

„Riikliku üleminekutoetuse andmise tingimused on samad, mida kohaldatakse määruse (EÜ) nr 73/2009 artikli 132 lõike 7 või artikli 133a kohaselt 2013. aastal komisjoni loa alusel antavate toetuste suhtes, välja arvatud toetuse vähendamine, mis tuleneb kõnealuse määruse artikli 132 lõike 2 kohaldamisest koostoimes artiklitega 7 ja 10."

Määrus (EL) nr 1310/2013

30 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. detsembri 2013. aasta määrusega (EL) nr 1310/2013, millega kehtestatakse teatavad üleminekusätted Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) antava maaelu arengu toetuse kohta ja muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) nr 1305/2013 vahendite ja nende jaotamise osas 2014. aastal ning nõukogu määrust (EÜ) nr 73/2009, samuti Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusi (EL) nr 1307/2013, (EL) nr 1306/2013 ja (EL) nr 1308/2013 seoses nende kohaldamisega 2014. aastal (ELT L 347 lk 865), lisati määrusesse nr 73/2009 artikkel 133b „Riiklik üleminekutoetus 2014. aastal", mille lõige 3 sätestab:

„Käesoleva artikli alusel võib toetust anda põllumajandustootjatele nendes sektorites, mis said 2013. aastal artikli 133a kohast riiklikku üleminekutoetust […]."

Rakendusotsus C(2012) 4391 (final)

31 Rakendusotsuse C(2012) 4391 (final) põhjendus 6 on sõnastatud järgmiselt:

„Komisjon avaldas otsetoetuste korralduskomitee 20. oktoobri 2011. aasta töödokumendi, milles sisalduvad üksikasjalikud selgitused, kuidas toimida täiendavate riiklike otsetoetuste vähendamisel, mida teatavad uued liikmesriigid pidid 2012. aastal vastavalt määruse (EÜ) nr 73/2009 artikli 132 lõikele 2 kohaldama."

32 Rakendusotsuses C(2012) 4391 (final) on kaks järgmiselt sõnastatud artiklit:

„Artikkel 1

1. Leedu võib 2012. aastal maksta täiendavaid riiklike otsetoetusi vastavalt tingimustele, mis on toodud tema 22. märtsi 2012. aasta taotluses.

2. Käesoleva otsuse lisas on ära toodud täiendavate riiklike otsetoetuste lubatav tase ja vastav maksimaalmäär.

3. Kõnesolevate toetuste puhul tuleb kasutada vahetuskurssi, mis on ette nähtud määruse (EÜ) nr 73/2009 artiklis 122 ette nähtud ühtse pindalatoetuse kava alusel makstavate toetuste jaoks.

4. Kui põllumajandustootjale määruse (EÜ) nr 73/2009 alusel makstavate otsetoetuse kogusumma, sh täiendavad riiklikud otsetoetused, on suurem kui 5000 eurot, arvatakse sellele põllumajandustootjale käesoleva otsuse lisa kohaselt maksmisele kuuluvast täiendavast riiklikust otsetoetusest maha summa, mis vastab 10%–le 5000 eurot ületavast kogusummast. Seda protsendimäära suurendatakse nelja protsendipunkti võrra, juhul kui kõigi otsetoetuste kogusumma, sh täiendavad riiklikud otsetoetused, on suurem kui 300 000 eurot, kuid niisugust vähendust kohaldatakse vaid summa selle osa suhtes, mille võrra on toetuste kogusumma 300 000 eurost suurem ning juhul, kui see on saadud täiendavate riiklike otsetoetuste alusel.

Artikkel 2

Käesolev otsus on adresseeritud Leedu Vabariigile."

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

33 Sellest saadik, kui Leedu Vabariik liiduga ühines, on Leedu põllumajandustootjate sissetulekut toetatud otsetoetustega, mis hõlmavad liidu eelarvest finantseeritavaid toetusi ja asjaomase liikmesriigi eelarvest finantseeritavaid riiklikke otsetoetusi. Leedu Vabariik otsustas ühtse pindalatoetuse kava kohaldamise kasuks. Selle kava kohaselt arvutatakse toetus nii, et jagatakse asjaomase liikmesriigi ühe aasta toetussumma abikõlbliku põllumajandusmaa pindalaga.

34 Liidu otsetoetused Leedu põllumajandustootjatele ja teiste uute liikmesriikide põllumajandustootjatele on 2003. aasta ühinemisakti kohaselt järk-järgult suurenenud. Võrdsustumine vanade liikmesriikide otsetoetuste tasemega pidi saavutatama alles 2013. aastast alates. Selle ajani oli uutel liikmesriikidel lubatud komisjonilt loa saamise korral maksta täiendavaid riiklikke otsetoetusi.

35 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul ei jõutud Leedus 2003. aasta ühinemisaktis ette nähtud eesmärgini saavutada 2012. aastaks otsetoetuste tase 90% ulatuses vanade liikmesriikides makstud otsetoetuse tasemest. Selle tingis asjaolu, et otsetoetust maksti aastate 2000 ja 2002 vahele jääva ajavahemiku osas tuvastatud põllukultuuride võrdlussaagikuse alusel. Samal alusel arvutati ka Leedu

Vabariigi jaoks otsetoetuste kogusumma, mis tuli jagada baaspindalaga, et saada otsetoetus hektari kohta. Aastaks 2012 oli aga võrdlussaagikus oluliselt kasvanud ning baaspindala oli jätkuvalt suurenenud. Järelikult vähenes otsetoetuse summa hektari kohta.

36 Komisjon võttis 20. oktoobril 2011 vastu töödokumendi DS/2011/14/REV2, milles täpsustas korra, mida teatavad uued liikmesriigid pidid 2012. aasta osas määruse nr 73/2009 alusel järgima otsetoetuste ümbersuunamisel ja täiendavate riiklike otsetoetuste vähendamisel. Nõnda tuli esiteks põhimõtteliselt ümbersuunamist kohaldada kõigile 5000 eurot ületavatele otsetoetustele. Teiseks tuli rakendusotsuse C(2012) 4391 (final) alusel vähendada Leedu põllumajandusettevõtjatele makstavaid täiendavaid riiklikke otsetoetusi 10% võrra.

37 B. Jakutis ja Kretingalė põllumajandusühistu esitasid agentuurile taotluse 2012. aasta eest põllumajandusmaa ja muude maade osas toetuse saamiseks.

38 Agentuur tegi B. Jakutise osas 5. juunil 2013 otsuse, mille kohaselt tuli täiendavat riiklikku otsetoetust vähendada, sest otsetoetuste kogusumma – sealhulgas täiendav riiklik otsetoetus –, mida B. Jakutisel oli õigus 2012. aasta eest saada, oli suurem kui 5000 eurot [st 17 264 Leedu litti].

39 Kretingalė põllumajandusühistu puhul kohaldas agentuur 22. mai 2013. aasta otsusega EAGGF-i rahastatud otsetoetuste ümbersuunamist ja täiendava riikliku otsetoetuse vähendamist. Sellele ühistule makstud otsetoetuse ja täiendava riikliku otsetoetuse kogusumma oli suurem kui 300 000 eurot.

40 B. Jakutis ja Kretingalė põllumajandusühistu pöördusid nende otsuste tühistamise nõudega eelotsusetaotluse esitanud kohtusse.

41 Põhikohtuasja kaebajate väitel puudus õiguslik alus Leedus 2012. aastal otsetoetuste ümbersuunamiseks või täiendavate riiklike otsetoetuste vähendamiseks. Kaebajad väidavad, et kui ei ole tegelikult tõendatud, et Leedu põllumajandusettevõtjatele makstud otsetoetuste summad ja tasemed on vanade liikmesriikidega omadega võrdsustunud, siis vastavalt 2003. aasta ühinemisaktile ei või Leedu põllumajandustootjatele makstavaid otsetoetusi määruse nr 73/2009 artikli 7 ja artikli 10 lõike 1 alusel ümber suunata.

42 Põhikohtuasja kaebajad rõhutavad, et 2012. aastal oli vanade liikmesriikide otsetoetuste tase kõrgem kui 90% kõigi otsetoetuste tasemest, samas kui matemaatiliselt oli võimatu, et Leedu osas oleks see olnud suurem kui 90%. Lisaks olid liidu eelarvest rahastatavad otsetoetused, mida Leedu põllumajandustootjatele maksti 2012. aasta eest, enam kui kaks korda väiksemad kui vanades liikmesriikides saadud toetused, ja seda isegi 10-protsendilist ümbersuunamist arvestades. Kuna tegelikult ei ole tõendatud, et Leedu põllumajandustootjatele makstud otsetoetuste summad ja tasemed on vanade liikmesriikide omadega võrdsustunud, siis ei või ega saa Leedu põllumajandustootjatele makstavaid otsetoetusi ümber suunata ja täiendavaid riiklikke otsetoetusi ei saa vähendada.

43 Agentuur tõdeb, et ei ole pädev hindama Leedu valitsuse otsuse ja veel vähem komisjoni otsuse õiguspärasust.

44 Leedu valitsus kinnitab põhikohtuasja kaebajate väidetud asjaolusid, tuues esile, et komisjon ei ole läbi viinud vähimatki uurimist ega esitanud mingitki teavet, mis kinnitaks, et 2012. aastal oli otsetoetuste tase vanades liikmesriikides sama kui uutes liikmesriikides. Töödokumendis DS/2011/14/REV2 esitatud argumendid, mille kohaselt oli uute liikmesriikide toetuste tase vanade liikmesriikide omaga võrdsustunud, rajanevad Leedu valitsuse väitel määruses nr 73/2009 sisalduvate protsendimäärade tõlgendamisel.

45 Leedu valitsuse sõnul sai suur hulk vanade liikmesriikide ettevõtjaid 2012. aastal vähem kui 5000 eurot otsetoetust ja vastavalt määruse nr 73/2009 artiklile 7 ei kohaldatud nende suhtes ümbersuunamist, nii et otsetoetus maksti neile välja täies ulatuses. Selle tagajärg oli, et kui ümbersuunamist kohaldati üksnes üle 5000 euro otsetoetust saanud ettevõtjate suhtes, siis oli vanade liikmesriikide otsetoetuste üldtase kõrgem kui 90% otsetoetuste koondtasemest. Uutes liikmesriikides seevastu said kõik ettevõtjad otsetoetust 90% ulatuses, sõltumata sellest, kas ettevõtjale makstav otsetoetus oli suurem kui 5000 eurot või mitte.

46 Eelotsusetaotluse esitanud kohus ei ole kindel, kas selline olukord on kooskõlas diskrimineerimiskeelu põhimõttega. Kuna hektari kohta makstav summa on uutes liikmesriikides ja vanades liikmesriikides objektiivselt erinev, siis on need liikmesriikide grupid erinevas olukorras ning neid ei või seega kohelda võrdsetena, st kohaldades ümbersuunamist ühte moodi. Samuti on komisjonil hoolsusekohustusest ja hea halduse põhimõttest tulenev kohustus hankida kogu kaalutlusõiguse teostamise otstarbel vajalik faktiline tõendusmaterjal

47 Neil asjaoludel otsustas Vilniaus apygardos administracinis teismas (Vilniuse piirkondlik halduskohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Euroopa Liidu vanade ja uute liikmesriikide otsetoetuste taseme hindamine määruse nr 73/2009 artikli 10 lõike 1 alusel koostoimes artiklitega 7 ja 121:

a) Kas määruse nr 73/2009 artikli 7 lõiget 1 koostoimes artikli 10 lõikega 1 ja artikliga 121 tuleb tõlgendada nii, et 2012. aastal on liidu vanades liikmesriikides 5000 eurot ületavate otsetoetuste tase 90%?

b) Kui esimesele küsimusele vastatakse jaatavalt, siis kas see tähendab, et 2012. aastal ei olnud otsetoetuste tase liidu uutes ja vanades liikmesriikides määruse nr 73/2009 artikli 10 lõike 1 ja artikli 121 sisu ja eesmärkide kohaselt võrdsustunud?

c) Kas määruse nr 73/2009 artikli 10 lõike 1 lõpuosa („võttes arvesse artikli 7 lõike 1 alusel kohaldatavaid vähendusi”) ja komisjoni töödokument DS/2011/14/REV 2, milles on otsetoetuste võrdluseks kasutusel erinevad alused – liidu uutes liikmesriikides hinnatakse otsetoetuste taset nii, et ümbersuunamist ei ole kohaldatud (90% artikli 121 kohaselt), samas kui liidu vanades liikmesriikides on ümbersuunamist kohaldatud [100% vähendatuna 10% võrra artikli 7 lõike 1 kohaselt] – on vastuolus 2003. aasta ühinemisaktiga ja Euroopa Liidu õiguse põhimõtetega, sh õiguspärase ootuse kaitse, hea halduse, ausa konkurentsi ja diskrimineerimiskeelu põhimõtetega, ning ELTL artiklis 39 sätestatud [ÜPP] eesmärkidega?

2. Määruse nr 73/2009 artikli 10 lõike 1 ja artikli 132 lõike 2 viimase lõigu lõpuosa ning nende alusel vastu võetud liidu õigusaktides sätestatud meetmete kokkusobimatus 2003. aasta ühinemisaktiga ja teatavate liidu õiguse põhimõtetega:

a) Kas määruse nr 73/2009 artikli 10 lõike 1 lõpuosa („võttes arvesse artikli 7 lõike 1 alusel kohaldatavaid vähendusi”) ja artikli 132 lõike 2 viimase lõigu lõpuosa („võttes alates 2012. aastast arvesse artikli 7 kohaldamist koostoimes artikliga 10”) ning nende alusel vastu võetud komisjoni töödokument DS/2011/14/REV 2 ja komisjoni rakendusotsus C(2012) 4391 (final) on vastuolus 2003. aasta ühinemisaktiga, milles ei ole sätestatud otsetoetuste ümbersuunamist ning täiendavate riiklike otsetoetuste vähendamist uutes liikmesriikides ja/või aastat, mil otsetoetused on liidu uutes ja vanades liikmesriikides eeldatavalt võrdsustunud?

b) Kas määruse nr 73/2009 artikli 10 lõige 1 ja artikli 132 lõike 2 viimane lõik ning komisjoni töödokument DS/2011/14/REV 2 ja komisjoni rakendusotsus C(2012) 4391 (final) – kuivõrd nende sisu ja eesmärkide kohaselt kohaldatakse 2012. aastal liidu uutes liikmesriikides, mis

saavad tunduvalt vähem toetust kui liidu vanad liikmesriigid, otsetoetuste ümbersuunamist ja täiendavate riiklike otsetoetuste vähendamist – on vastuolus Euroopa Liidu õiguse põhimõtetega, sh õiguspärase ootuse kaitse, ausa konkurentsi ja diskrimineerimiskeelu põhimõtetega, ning [ÜPP] eesmärkidega, mis on sätestatud ELTL artiklis 39, eelkõige põllumajanduse tootlikkuse tõstmise eesmärgiga?

c) Kas määruse nr 73/2009 artikli 132 lõike 2 viimase lõigu muudatus („võttes alates 2012. aastast arvesse artikli 7 kohaldamist koostoimes artikliga 10”), mis viidi sisse parandusega (millega mittetehnilise muudatuse tegemise asemel muudeti oluliselt sätte sisu, kuna nähti ette eeldatav otsetoetuste võrdsustumine uutes ja vanades liidu liikmesriikides 2012. aastal), rikub liidu õiguse põhimõtteid, sh õiguspärase ootuse kaitse, õiguskindluse, hea halduse ja diskrimineerimiskeelu põhimõtteid?

d) Kas sõnal „dydis” [„määr”], mida on kasutatud [määruse nr 1259/1999] artiklis 1c, on sama tähendus, kui sõnal „lygis” [„määr”] määruse nr 73/2009 artikli 132 lõike 2 viimases lõigus?

3. Kas komisjoni rakendusotsus C(2012) 4391 (final) ja komisjoni töödokument DS/2011/14/REV 2, mida ei ole avaldatud Euroopa Liidu Teatajas ning mis on piisavalt põhjendamata (need kehtestati üksnes selle eelduse alusel, et 2012. aastaks liidu uutes ja vanades liikmesriikides otsetoetuste tase võrdsustub), on vastuolus 2003. aasta ühinemisaktiga ja liidu õiguse põhimõtetega, sh õiguskindluse, õiguspärase ootuse kaitse ja hea halduse põhimõtetega? Kas juhul, kui sellele küsimusele vastatakse jaatavalt, tuleb komisjoni rakendusotsuse artikli 1 lõige 4 tühistada, kuna see on vastuolus määrusega nr 73/2009 ja 2003. aasta ühinemisaktiga?”

Eelotsuse küsimuste analüüs

Esimese küsimuse punktid a ja b

48 Esimese küsimuse punktide b ja c abil soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada saada, kas määruse nr 73/2009 artikli 7 lõiget 1, artikli 10 lõiget 1 ja artiklit 121 tuleb tõlgendada nii, et mõistet „otsetoetuste tase vanades liikmesriikides” tuleb käsitada selliselt, et see tase võrdus 2012. aastal 90%-ga otsetoetuste koondtasemest, ja mõistet „otsetoetuste tase uutes liikmesriikides” tuleb käsitada selliselt, et see tase võrdus 2012. aastal vanade liikmesriikide vastava tasemega.

49 Kui sellele küsimusele vastata jaatavalt, siis järelikult tuleb uute liikmesriikide põllumajandustootjatele makstavatele otsetoetustele määruse artiklite 7, 10 ja 121 alusel ja täiendavatele riiklikele otsetoetustele selle määruse artikli 132 alusel kohaldada ümbersuunamist.

50 On vaieldamatu, et kõnealustele põllumajandustootjatele makstud toetused mitte ainult olid 2012. aastal väiksemad kui vanade liikmesriikide põllumajandusettevõtjatele makstud vastavad toetused, vaid need toetussummad olid erinevad ka nende kahe liikmesriikide grupi sees.

51 Määruse nr 73/2009 artikli 10 lõige 1, luues seose nende kahe liikmesriikide grupi vastavate otsetoetuste tasemete vahel, osutab siiski sellele, et vaatamata olulistele erinevustele kummagi liikmesriikide grupi otsetoetuste summade vahel, mis takistavad ühise taseme saamist vastavate summade keskmise arvutamise abil, on ühine tase kindlaks määratud.

52 Kuna liidu õiguses puudub määruse nr 73/2009 artiklites 10 ja 121 sisalduva mõiste „otsetoetuste tase vanades liikmesriikides” mõiste määratlus, on seda väljendit kohane tõlgendada selle kontekstist ja liidu seadusandja taotletavatest eesmärkidest lähtudes (vt selle kohta kohtuotsus Szatmári Malom, C-135/13, EU:C:2014:327, punkt 31 ja seal viidatud kohtupraktika).

53 Seoses sellega tuleb meelde tuletada, et viide kõnealusele tasemele võeti liidu õigusesse 2003. aasta ühinemisaktiga selleks, et korraldada otsetoetuste järk-järguline sisseseadmine uutes liikmesriikides.

54 Uutes liikmesriikides nende toetuste ühekorraga kasutusele võtmise asemel pigem järk-järgulise sisseseadmise eesmärk on vältida põllumajandussektori ümberkorraldamise aeglustamist nendes liikmesriikides ning mitte tekitada põllumajandustootjate ja üldiselt elanikkonna sissetulekutaseme suhtes ebaproportsionaalsete toetuste andmisega märkimisväärset sissetulekute ebavõrdsust ja sotsiaalseid moonutusi (vt selle kohta kohtuotsused Bábolna, C-115/10, EU:C:2011:376, punkt 34, ja Poola *vs*. nõukogu, C-273/04, EU:C:2007:622, punkt 69).

55 2003. aasta ühinemisakti II lisa 6. peatükis esitatud kasutuselevõtu ajakavast nähtub, et kuigi uute liikmesriikide põllumajandustootjatele makstavad otsetoetused kujutavad endast alati teatavat protsenti vanades liikmesriikides kohaldatud tasemest, toimub nende arvutamine täiesti sõltumatult.

56 Nõnda on baaspindala kindlaks määratud nimetatud 6. peatükis, samas kui toetuste iga-aastased ülemmäärad ja ühtse pindalatoetuse kava toetuste maksmise kord on ette nähtud määruses nr 1782/2003, olles sellesse lisatud vastavalt otsusega 2004/281 ja määrusega nr 583/2004.

57 Tuleb lähtuda seisukohast, et tase, millele uutes liikmesriikides makstavad otsetoetused pidid jõudma 2013. aastal, st 100% 2003. aasta võrdlusandmete alusel kavandatud toetussummadest, ei ole otsetoetuste tegelik tase. Seega ei olnud liidu seadusandja ülesandeks nominaalsete tasemete võrdsustamine, vaid abstraktse 100-protsendilise taseme saavutamine, aktsepteerides ühtlasi seda, et tulemuseks on kõigis liikmesriikides erinevad toetussummad.

58 On tõsi – nagu märkis eelotsusetaotluse esitanud kohus –, et pärast 2003. aastat on baaspindala Leedus enam kui kahekordistunud, vähendades nõnda otsetoetusi hektari kohta. Siiski ei mõjuta see asjaolu, mis puudutab ainult konkreetsetele põllumajandustootjatele välja makstavaid otsetoetuste summasid, seda, kuidas toimib sisse seatud mehhanism, mis suurendab järk-järgult otsetoetuste taset kuni 100%-ni.

59 Ent arvestades seda, et eeldatud seos otsetoetuste vastavate tasemete vahel tuleneb 2003. aasta ühinemisaktist ja seega esmase õiguse sätetest (vt selle kohta kohtuotsus parlament *vs*. nõukogu C-413/04, EU:C:2006:741, punkt 43), siis tuleb seda määruse nr 73/2009 tõlgendamisel eeldada, kuna see peegeldab nimetatud ühinemisakti II lisa sätteid.

60 Neil asjaoludel ei saa olla edukas argumentatsioon, mille on esitanud eelotsusetaotluse esitanud kohus ja mida toetavad põhikohtuasja kaebajad ning Leedu valitsus ning mille eesmärk on vaidlustada määruse nr 7372009 artikli 10 tähenduses võrdväärsus ühelt poolt vanades liikmesriikides ja teiselt poolt uutes liikmesriikides kohaldatavate otsetoetuste tasemete vahel põhjendusel, et 5000 eurost väiksemate otsetoetuste ümbersuunamise kohaldamatuse tagajärjel oli välja makstud otsetoetuste summa 2012. aastal vanades liikmesriikides 10-protsendilisele ümbersuunamisele vaatamata tegelikult suurem kui 90% kõigist otsetoetustest, mis oli uutes liikmesriikides formaalselt saavutatud tase.

61 Nimelt tuleb määruse nr 73/2009 artikli 7 lõikes 1 ette nähtud üldist 10-protsendilist ümbersuunamist – arvestades, et enne ümbersuunamist oli kohaldatav otsetoetuste tase 100%, sõltumata eri liikmesriikides tegelikult välja makstud summadest – lugeda selle määruse artikli 10 lõike 1 tähenduses vähenduseks, millega tuleb arvestada kohaldatavate otsetoetuste tasemete võrdväärsuse tuvastamisel.

62 Seevastu tõstataks nende arvutuste nominaaltulemustega arvestamine lisaks küsimusele, kui palju põllumajandustootjaid saavad vähem kui 5000 eurot vastavalt vanades liikmesriikides ja uutes liikmesriikides, üles ka küsimuse vastavalt hektari kohta makstava toetuse summade märkimisväärsest erinevusest, muutes nii võimatuks nendes kahes liikmesriikide grupis makstavate toetuste taseme absoluutse võrdlemise. Kohaldatavate otsetoetuste taseme abstraktse kriteeriumi valimine võimaldab selliseid kaalutlusi vältida.

63 Kõike eeltoodud arvestades tuleb esimese küsimuse punktidele a ja b vastata, et määruse nr 73/2009 artikli 7 lõiget 1, artikli 10 lõiget 1 ja artiklit 121 tuleb tõlgendada nii, et mõiste „otsetoetuste tase vanades liikmesriikides" tähendab, et see tase võrdus 2012. aastal 90%-ga kõigi otsetoetuste tasemest, ja mõistet „otsetoetuste tase uutes liikmesriikides" tuleb käsitada selliselt, et see tase võrdus 2012. aastal vanade liikmesriikide vastava tasemega.

Esimese küsimuse punkt c ja teise küsimuse punktid a ja b

64 Esimese küsimuse punktiga c ja teise küsimuse punktidega a ja b on eelotsusetaotluse esitanud kohtu eesmärk saada teada, kas määruse nr 73/2009 artikli 10 lõike 1 lõpuosa ja artikli 132 lõike 2 viimase lõigu lõpuosa ning rakendusotsus C(2012) 4391 (final) ja töödokument DS/2011/14/REV 2 on kehtetud.

65 Mis puutub töödokumenti DS2011/14/REV2, siis tuleb kohe alguses märkida, et rakendusotsuse C(2012) 4391 (final) põhjenduse 6 kohaselt on see otsus vastu võetud eelkõige selle töödokumendi sisu arvestades. Sel põhjusel piisab käesoleval juhul ainult selle otsuse kehtivuse kontrollimisest ja nimetatud töödokumendi kehtivust ei ole eraldi vaja kontrollida.

Vastavus 2003. aasta ühinemisaktile

66 Mis esmalt puutub 2003. aasta ühinemisakti väidetavasse rikkumisse, siis see tuleneb eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul asjaolust, et see akt ei näe ette liidu otsetoetuste ümbersuunamist ega täiendavate riiklike otsetoetuste vähendamist uute liikmesriikide puhul, nii et vaidlusaluste sätete alusel uute liikmesriikide puhul ümbersuunamise kohaldamine 2012. aastal, st enne otsetoetuste 100% taseme saavutamist, rikub 2003. aastal saavutatud kokkulepet, mille kohaselt pidi otsetoetuste tase võrdsustuma 2013. aastal.

– Liidu otsetoetused

67 Oluline on kohe alguses meelde tuletada, uutes liikmesriikides liidu otsetoetuste järk-järgult sisseseadmise kavandatud eesmärk ei olnud vanades liikmesriikides ja uutes liikmesriikides makstavate toetussummade võrdsustumine. Nagu käesoleva kohtuotsuse punktidest 53 ja 54 nähtub, oli eesmärk hoida ära uute liikmesriikide põllumajandussektori arengule kahju tekitamine sellega, et ilma üleminekuperioodita võetakse kõigi nende liikmesriikide osas kasutusele ette kindlaks määratud toetuste tase.

68 Seda konkreetset eesmärki arvestades ei ole 2003. aasta ühinemisaktiga põhimõtteliselt vastuolus see, kui uute liikmesriikide suhtes rakendatakse sellist üldkohaldatavat reformi nagu ümbersuunamine, mille eesmärk on ÜPP toimimise parandamine kõigis liikmesriikides sellega, et saavutatakse parem tasakaal ühelt poolt säästva põllumajanduse edendamiseks ja teiselt poolt maaelu arengu edendamiseks mõeldud vahendite vahel.

69 Kui 2003. aasta ühinemisaktiga ei reguleeritud ümbersuunamise kohaldamist uutes liikmesriikides, siis seda seetõttu, et ÜPP reform, millega ümbersuunamine kasutusele võeti, toimus paralleelselt uute liikmesriikidega peetavate ühinemisläbirääkimistega. Nimelt nagu kohtujurist oma ettepaneku punktis 91 märkis, kehtestati ümbersuunamine pärast 2003. aasta ühinemisakti sõlmimist määrusega nr 1782/2003, ning määruse nr 1782/2003 artikkel 12a, mis reguleerib ümbersuunamist uutes liikmesriikides, lisati sellesse määrusesse määrusega nr 583/2004. Mainitud liikmesriikide suhtes kohalduvasse ühenduse õigustikku selliste muudatuste tegemise võimalus oli sõnaselgelt ette nähtud 2003. aasta ühinemisakti artiklites 23 ja 57.

70 Kuigi uutes liikmesriikides makstavate otsetoetuste suhtes ümbersuunamise kohaldamist kui sellist ei ole põhikohtuasjas vaidlustatud, soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus saada selgust mainitud kohaldamise tingimuste osas.

71 Sellega seoses on vaieldamatu, et määruse nr 1782/2003 artikli 12a sisu on kahes aspektis täpsustustega üle võetud määruse nr 73/2009 artiklisse 10. Esiteks tuleb selle artikli kohaselt arvestada ümbersuunamise mõjuga vanades liikmesriikides, tuvastamaks, et otsetoetuste tase uutes liikmesriikides on vähemalt võrdne vanade liikmesriikide otsetoetuste tasemega. Teiseks nähtub sellest sättest, et protsendimäär, millega uute liikmesriikide puhul ümbersuunamisel tuleb arvestada, on piiratud otsetoetuste vastavate tasemete vahega.

72 Viimati esitatud eeskirja eesmärk on määruse nr 73/2009 põhjenduses 17 tõdetu kohaselt tagada, et uute liikmesriikide põllumajandustootjatele makstavaid netosummasid ei vähendata allapoole summadest, mis makstakse võrdväärsetele põllumajandustootjatele vanades liikmesriikides.

73 Nagu komisjon ja Poola valitsus on oma kirjalikes seisukohtades põhjendatult märkinud, ei toonud ümbersuunamise kohaldatavus selle eeskirja tõttu 2012. aastal kaasa uutes liikmesriikides makstavate alla 300 000 euro suuruste otsetoetuste summade vähenemist selle tõttu, et vastavate tasemete vaheline erinevus puudus.

74 Seevastu tõi 2012. aastal uutes liikmesriikides makstavate otsetoetuste suhtes ümbersuunamise kohaldamine kaasa 300 000 eurot ületavate toetussummade vähendamise 4% võrra. See vähendamine võib tõepoolest veelgi suurendada märkimisväärset erinevust vanades liikmesriikides ja uutes liikmesriikides hektari kohta makstava otsetoetuse summade vahel. Siiski on pärast mainitud vähendamistki uutes liikmesriikides nende toetussummade tase kõrgem kui tase, mis kohaldub vanades liikmesriikides, milles ümbersuunamine on ligikaudu 14%.

75 Seega tuleb asuda seisukohale, et määruse nr 73/2009 artikli 10 lõike 1 mõju koostoimes selle määruse artikli 10 lõikega 2 ja põhjendusega 17 ei ole ebaproportsionaalne, arvestades taotletavat eesmärki saavutada kõikides liikmesriikides parem tasakaal ühelt poolt säästva põllumajanduse ja teiselt poolt maaelu arengu edendamise vahel, kusjuures see eesmärk kuulub 2003. aasta ühinemisaktiga kavandatud õiguslikku raamistikku.

76 Neil asjaoludel tuleb tõdeda, et määruse nr 73/2009 artikli 10 lõike 1 lõpuosa, mis lubab ümbersuunamise mõju vanades liikmesriikides arvesse võttes kohaldada 2012. aastal liidu otsetoetuste ümbersuunamist kõigis liikmesriikides, on kooskõlas 2003. aasta ühinemisaktiga.

– Täiendavad riiklikud otsetoetused

77 Määruse nr 73/2009 artikli 132 lõige 2 näeb ette, et otsetoetuste kogusumma, mida võidakse uutes liikmesriikides põllumajandustootjale maksta, koos kõigi täiendavate riiklike otsetoetustega ei tohi ületada seda otsetoetuste summat, mida põllumajandustootja võib sel ajal kohaldatavate otsetoetuste raames saada vanades liikmesriikides, võttes arvesse selle määruse artikleid 7 ja 10.

78 See ületamiskeeld lisati määruse nr 1259/1999 artiklisse 1c 2003. aasta ühinemisakti II lisa 6. peatüki A–jao punkti 27 alapunktiga b, kuid nõue võtta seejuures arvesse ümbersuunamise mõju vanades liikmesriikides, kehtestati alles nimetatud artikli 132 lõikega 2.

79 See nõue ajendas komisjoni otsustama, et 2012. aastal Leedus makstud täiendavate riiklike otsetoetuste suhtes tuleb kohaldada ümbersuunamist.

80 Kuigi samadel põhjustel, mis juba õigustasid ainult liidu otsetoetuste ümbersuunamist määruse nr 73/2009 artikli 10 lõike 1 lõpuosa alusel, on 2003. aasta ühinemisaktiga põhimõtteliselt kooskõlas ümbersuunamise laiendamine uute liikmesriikide põllumajandustootjatele makstavatele kõigile otsetoetustele, nõuab rakendusotsuses C(2012) 4391 (final) sisalduva kohaldamise üksikasjaliku korra õiguspärasuse hindamine määruse nr 73/2009 artikli 132 tõlgendamist koostoimes 2003. aasta ühinemisaktiga.

81 Sellega seoses olgu meenutatud, et täiendava riikliku otsetoetuse andmiseks selle artikli lõike 6 alusel nõutava komisjoni loa saamine sõltub asjaomaste toetuste juhtumipõhisest ja üksikasjalikust uurimisest, mille etapid on ette nähtud juba 2003. aasta ühinemisakti II lisa 6. peatüki A–jao punkti 27 alapunktiga b määrusesse nr 1259/1999 lisatud artiklis 1c. Sellest sättest nähtub, et ümbersuunamise kohaldamise tingimused sõltuvad sellest, millise toetuste süsteemi on uus liikmesriik valinud: kas ühtse otsemaksete kava või ühtse pindalatoetuste kava.

82 Kuigi nimetatud artikkel 1c ja määruse nr 73/2009 artikli 132 lõige 2 on põhimõtteliselt suunatud kõigile uutele liikmesriikidele, nähtub kummagi artikli lõikest 4 tegelikult, et uus liikmesriik, kes kohaldab ühtse pindalatoetuse kava, võib anda täiendavat riiklikku otsetoetust nende artiklite lõigetes 5–8 sätestatud tingimustel.

83 Kooskõlas õiguspärase alusega kohaldada alates 2012. aastast uutes liikmesriikides ümbersuunamise korda muu hulgas – nagu viitab määruse nr 73/2009 põhjendus 17 – täiendavate riiklike otsetoetuste suhtes, tuleb liidu otsetoetuste ja täiendavate riiklike otsetoetuste koondsumma vähendamise mehhanism ühtlustada mehhanismiga ainult liidu otsetoetuste ümbersuunamiseks.

84 Mis seega puutub nimetatud koondsummasse, siis tuleb vähendusi arvesse võtta ainult siis, kui on kohaldatav liidu otsetoetuste ümbersuunamine. Kuna vastavalt määruse nr 73/2009 artikli 10 lõikele 2 ei ole ümbersuunamine kohaldatav alla 300 000 euro jäävate toetussummade puhul, siis ei tohiks vähendused koormata ka täiendavaid riiklikke otsetoetusi.

85 Kuivõrd – nagu käesoleva kohtuotsuse punktis 73 on öeldud – määruse nr 73/2009 artikli 7 lõige 1 uutes liikmesriikides ei kohaldu, siis tuleb kohaldada ainult selle määruse artikli 7 lõiget 2 ja seega üksnes nelja protsendipunkti suurust vähendust 300 000 eurost suuremate summade puhul.

86 Ent kehtestades 2012. aastal ümbersuunamise kohaldamise selliste põllumajandusettevõtjate osas, kellele makstud riikliku ja liidu otsetoetuse kogusumma jäi 5000 ja 300 000 euro vahele, ei järginud rakendusotsus C(2012) 4391 (final) võrdväärsust otsetoetuste ümbersuunamise ja täiendavate riiklike otsetoetuste ümbersuunamise vahel.

87 Sellest tulenevalt tuleb rakendusotsus C(2012) 4391 (final) kehtetuks tunnistada.

Vastavus viidatud õiguse üldpõhimõtetele

88 Kuna rakendusotsuse C(2012) 4391 (final) vastuolu 2003. aasta ühinemisaktiga on tuvastatud, siis puudub tarvidus uurida selle otsuse vastavust eelotsusetaotluse esitanud kohtu poolt viidatud õiguse üldpõhimõtetele.

89 Mis puutub määruse nr 73/2009 artiklitesse 10 ja 132, siis ei nähtu eelotsusetaotlusest, mille poolest võivad need sätted rikkuda viidatud liidu õiguse põhimõtteid peale diskrimineerimiskeelu põhimõtte.

90 Mis puutub viimasesse põhimõttesse, siis tuleb sellegipoolest märkida, et kuna uutes liikmesriikides valitsenud põllumajanduse olukorra vanade liikmesriikide omast radikaalne erinevus takistab nõuetekohase võrdluse läbiviimist (kohtuotsus Poola *vs.* nõukogu, C-273/04, EU:C:2007:622,

punktid 87 ja 88), siis ei riku diskrimineerimiskeelu põhimõtet määruse nr 73/2009 artiklite 10 ja 132 sätetes sisalduvad konkreetsed õigusnormid, mille õiguspärane eesmärk on kohaldada 2012. aastast alates uutes liikmesriikides ümbersuunamise korda.

91 Eeltoodust järeldub, et esimese küsimuse punktile c ja teise küsimuse punktidele a ja b tuleb vastata, et rakendusotsus C(2012) 4391 (final) on kehtetu, kuid samas ei ilmnenud nende küsimuste uurimisel ühtki asjaolu, mis mõjutaks määruse nr 73/2009 artikli 10 lõike 1 lõpuosa ja artikli 132 lõike 2 viimase lõigu lõpuosa kehtivust.

Teise küsimuse punkt c

92 Teise küsimuse punktiga c soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada saada seda, kas määruse nr 73/2009 artikli 132 lõike 2 viimase lõigu lõpuosa Euroopa Liidu Teatajas 18. veebruaril 2010 avaldatud paranduse redaktsioonis on kehtetu seetõttu, et selle parandusena sisse viinud muudatus tehti tehnilise, mitte sisulise muudatusena.

93 Kõigepealt tuleb meelde tuletada, et liidu õiguse sätte tõlgendamisel tuleb arvestada mitte üksnes selle sõnastust, vaid ka konteksti ning selle õigusaktiga taotletavaid eesmärke, mille osaks säte on (kohtuotsus Rosselle, C-65/14, EU:C:2015:339, punkt 43 ja seal viidatud kohtupraktika).

94 Tuleb tõdeda et määruse nr 73/2009 artikli 132 lõike 2 parandus tehti kõigis liidu ametlikes keeltes. Artikli 132 lõike 2 viimase lõigu esialgses versioonis mainiti kõigis liidu ametlikes keeltes 2012. aastat, kuid teatavates keeleversioonides oli seda mainitud lõigu alguses, teistes aga selle lõigu lõpus.

95 Leedukeelne versioon kuulus esimesena mainitute hulka, milles enne paranduse tegemist oli aastat mainitud määruse nr 73/2009 artikli 132 lõike 2 viimase lõigu alguses. Tehtud muudatus on järgmine: sõnad „alates 2012. aastast” kõrvaldati selle lõigu algusest ja viidi üle sõna „võttes” ja fraasi „arvesse artikli 7 kohaldamist koostoimes artikliga 10” vahele selle lõigu lõppu.

96 Nagu komisjon on põhjendatult märkinud, võib 2012. aasta mainimine määruse nr 73/2009 artikli 132 lõike 2 viimase lõigu alguses ajendada arvama, et seda sätet tuleb tõlgendada nii, et ületamiskeeld käib üksnes 2012. aasta kohta, kuid selline tõlgendus on vastuolus selle sätte eesmärgiga.

97 Seega tuleb asuda seisukohale, et Euroopa Liidu Teatajas 18. veebruaril 2010 avaldatud parandusega tehtud parandus kujutab endast lihtsalt selguse huvides korrigeerimist, mis ei mõjuta asjaomase sätte reguleerimisala.

98 Järelikult tuleb teise küsimuse punktile c vastata, et selle küsimuse uurimisel ei ilmnenud ühtki asjaolu, mis mõjutaks määruse nr 73/2009 artikli 132 lõike 2 viimase lõigu – Euroopa Liidu Teatajas 18. veebruaril 2010 avaldatud paranduse redaktsioonis – kehtivust.

Teise küsimuse punkt d

99 Teise küsimuse punktiga d soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada saada, kas leedukeelse versiooni sõnal „dydis” (eestikeelses versioonis „määr”), mida on kasutatud määruse nr 1259/1999 artikli 1c, mis lisati sellesse määrusesse 2003. aasta ühinemisaktiga, lõike 2 viimases lõigus, on sama tähendus, kui sõnal „lygis” (eestikeelses versioonis „määr”) määruse nr 73/2009 artikli 132 lõike 2 viimases lõigus.

100 Kõigepealt olgu meenutatud, et kõnealune artikkel 132 kehtestab sisuliselt samad eeskirjad kui määruse nr 1782/2003 artikkel 143c, mis omakorda võttis üle määruse nr 1259/1999 artiklis 1c ette nähtud meetmed.

101 Asjaomane leedukeelne sõna, mida on kasutatud nii määruse nr 1782/2003 artikli 143c lõike 2 viimases lõigus kui ka määruse nr 1259/2003 artikli 1c lõike 2 viimases lõigus, on „dydis”. Selle sõna osas tehti muudatus alles määruse nr 73/2009 vastuvõtmisel, mille artikli 132 lõige 2 viimases lõigus on kasutatud sõna „lygis”.

102 Seevastu on mitmes muus keeleversioonis nii määruse nr 1259/2003 artikli 1c lõike 2 viimases lõigus kui ka määruse nr 73/2009 artikli 132 lõige 2 viimases lõigus kasutatud sõnad jäänud sisuliselt identseteks. See kehtib eelkõige hispaania-, saksa-, inglis-, prantsus-, itaalia- ja portugalikeelsete versioonide puhul.

103 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt ei saa ühes keeleversioonis kasutatud liidu õigusnormi sõnastus olla selle sätte tõlgendamise ainus alus ja sellele keeleversioonile ei saa tõlgendamisel anda eelist muude keeleversioonide ees. Liidu õigusnorme tuleb nimelt tõlgendada ja kohaldada ühetaoliselt, arvestades liidu kõigis keeltes kehtivaid versioone. Kui liidu õigusakti keeleversioonides on erinevusi, tuleb sätet tõlgendada lähtudes selle õigusakti üldisest ülesehitusest ja eesmärkidest, milles see esineb (kohtuotsus Ivansson jt, C-307/13, EU:C:2014:2058, punkt 40).

104 Selle kohta on kohane märkida, et ei määruse nr 73/2009 ülesehitus ega selle eesmärk ei toeta varasemates allikates sisalduvast erinevat tõlgendust, mida peegeldab sõna „dydis” asendamine sõnaga „lygis”. Selle määruse põhjendus 48 hoopis sedastab, et „tuleks säilitada [täiendavate riiklike otsetoetuste] maksete tegemise tingimused”.

105 Järelikult tuleb asuda seisukohale, et määruse nr 73/2009 artikli 132 lõike 2 viimase lõigu leedukeelses versioonis varasemate määruste vastavates artiklites kasutatuga võrreldes erineva terminoloogia kasutamine ei muuda selle lõigu tähendust. Nagu kohtujurist on oma ettepaneku punktis 142 märkinud, toetab seda järeldust fakt, et määruse nr 73/2009 artikli 132 lõike 2 viimane lõik kordab sisuliselt 2003. aasta ühinemisakti II lisa 6. peatüki A-jao punkti 27 alapunktis b nimetatud meetmeid.

106 Järelikult tuleb teisele küsimusele vastata, et määruse nr 1259/1999 leedukeelse versiooni artikli 1c, mis lisati sellesse määrusesse 2003. aasta ühinemisaktiga, lõike 2 viimases lõigus kasutatud sõnal „dydis” on sama tähendus kui sõnal „lygis” määruse nr 73/2009 leedukeelse versiooni artikli 132 lõike 2 viimases lõigus.

Kolmas küsimus

107 Kolmanda küsimuse abil soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada saada seda, kas rakendusotsus C(2012) 4391 (final) on kehtetu põhjendamisega või Euroopa Liidu Teatajas avaldamata jätmisega seotud põhjustel.

108 Käesoleva otsuse punktis 87 tuvastatud rakendusotsuse kehtetust arvestades ei ole sellele küsimusele vaja vastata.

Kohtukulud

109 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (neljas koda) otsustab:

1. **Nõukogu 19. jaanuari 2009. aasta määruse (EÜ) nr 73/2009, millega kehtestatakse ühise põllumajanduspoliitika raames põllumajandustootjate suhtes kohaldatavate otsetoetuskavade ühiseeskirjad ja teatavad toetuskavad põllumajandustootjate jaoks, muudetakse määruseid (EÜ) nr 1290/2005, (EÜ) nr 247/2006, (EÜ) nr 378/2007 ning tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1782/2003, artikli 7 lõiget 1, artikli 10 lõiget 1 ja artiklit 121 tuleb tõlgendada nii, et mõiste „otsetoetuste tase vanades liikmesriikides" tähendab, et see tase võrdus 2012. aastal 90%-ga kõigi otsetoetuste tasemest, ja mõistet „otsetoetuste tase uutes liikmesriikides" tuleb käsitada selliselt, et see tase võrdus 2012. aastal 30. aprilli 2004. aasta koosseisuga Euroopa Ühenduse liikmesriikide vastava tasemega.**

2. **Tunnistada kehtetuks komisjoni 2. juuli 2012. aasta rakendusotsus C(2012) 4391 (final), millega kiideti heaks täiendavate riiklike otsetoetuste andmine Leedus 2012. aastal, kuid samas ei ilmnenud eelotsuse küsimuste uurimisel ühtki asjaolu, mis mõjutaks määruse nr 73/2009 artikli 10 lõike 1 lõpuosa ja artikli 132 lõike 2 viimase lõigu lõpuosa kehtivust.**

3. **Eelotsuse küsimuste uurimisel ei ilmnenud ühtki asjaolu, mis mõjutaks määruse nr 73/2009 artikli 132 lõike 2 viimase lõigu – Euroopa Liidu Teatajas 18. veebruaril 2010 avaldatud paranduse redaktsioonis – kehtivust.**

4. **Nõukogu 17. mai 1999. aasta määruse (EÜ) nr 1259/1999, millega kehtestatakse ühise põllumajanduspoliitika raames kohaldatavate otsetoetuskavade ühised eeskirjad, leedukeelse versiooni artikli 1c, mis lisati sellesse määrusesse aktiga Tšehhi Vabariigi, Eesti Vabariigi, Küprose Vabariigi, Läti Vabariigi, Leedu Vabariigi, Ungari Vabariigi, Malta Vabariigi, Poola Vabariigi, Sloveenia Vabariigi ja Slovaki Vabariigi ühinemistingimuste ja Euroopa Liidu aluslepingutesse tehtavate muudatuste kohta, lõike 2 viimases lõigus kasutatud sõnal „dydis" on sama tähendus kui sõnal „lygis" määruse nr 73/2009 leedukeelse versiooni artikli 132 lõike 2 viimases lõigus.**

Allkirjad